

Varpas išeina kas mėnesis. Metinė prekė su parsiantimu:
 Rusijoje (kuvertuose) 5 rubl.,
 Prusuose 3 Mk.,
 Amerikoje ir kitur 4 Mk.

VARPAS

Apgarsinimai Varpė, ištisa eilutė smulkaus rašto, kaštuoja 60 fen. arba 30 kap.

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Mūsų žemė.

Nesenei tapo mums prisiūsta diagramma išsidalinimo žemės Vilniaus, Kauno ir Suvalkų gubernijų. Ta diagramma tapo sustatyta pagal oficiališkas žinias ir apima tik žinias apie išsidalinimą žemės pagal jos naudingumą. Nors oficiališka statistika, apskritai imant, Maskolijoj yra ne visai teisinga, bet žinios apie žemę ir jos prigimimą yra teisingos, nes jos yra labai reikalingos valdžiai prie rinkimo mokesčių.

Iš tų žinių mes čion ir pasinaudosime. Visa žemė Vilniaus, Kauno ir Suvalkų gub., neskaitant vandenių užima 9366143 hektarų*). Pagal naudingumą žemė dalinasi taip: dirbamos 36,03%, girių 17,54%, pievų 13,36%, ganyklų 7,17%, sodų, daržų ir sodybų 2,49%, kelių, pieskynų ir kitų neapdirbamų plotų 23,41%. Iš to matyt, kad daugiausiai vietos užima pas mus dirbamoji žemė (apie 1/3 visos žemės), paskui neapdirbami plotai (apie 1/4 visos žemės), girios, pievos etc.

Dabar prisžiūrėkime kiekvienai gubernijai skyrium. Vilniaus ir Kauno gub. yra didžiausios: pirmutinė užima 4189742 h (apie 45% visos žemės) antroji 4017195 h (apie 43%). Suvalkų gub. yra mažiausia — 1159206 h (apie 12%). Pagal naudingumą žemė kiekvienos gub. dalinasi taip:

1. *Vilniaus* gub.: dirbamos žemės — 35,30%, girių — 14,54%, pievų — 9,95%, ganyklų — 4,45%, sodų, daržų, sodybų — 2,42%, nedirbamos žemės 33,34%.

2. *Kauno* gub.: dirbamos — 33,28%, girių 16,24%, pievų — 16,96%, ganyklų — 9,92%, sodų, daržų, sodybų — 3,19%, nedirbamos žemės — 20,41%.

3. *Suvalkų* gub.: dirbamos — 48,90%, girių — 23,42%, pievų — 13,10% ganyklų — 7,50%, sodų, daržų, sodybų 2,40%, nedirbamos žemės 4,68%.

Iš to matyt kad daugiausiai nenaudingos žemės turi Vilniaus gub. (1/3 dalis ir Kauno gub. (1/5 dalis). Dirbamos žemės daugiausiai yra Suvalkų gub. (veik 1/2).

Tokios tai yra svarbiausios žinios apie išsidalinimą mus žemės. Svarbu būtų teip-gi

žinoti, kiek yra vandenių kiekvienoj gub., kaip dalinasi žemė pagal valdytojus ir apskritai kaip moka Lietuvos gyventojai eksploatuoti savo žemės turtus. Matant didelius plotus nenaudingos žemės Vilniaus ir Kauno gub. tuo brukasi į galvą klausymas, ar tie visi nenaudingi plotai negali but apversti į naudingus, ar tik Lietuvos gyventojai nemoka apversti juos į naudingus. Be to akyva būtų žinoti, kaip mūsų girios ir kiti turtai yra eksploatuojami

Reikia mums butinai sužinoti turtus savo žemės ir skubintis iš jų pasinaudoti, nes šiaip — pasinaudos iš jų kiti: ateiviai, svetimšaliai, nes šiaip žemės turtai pereis į rankas kitų, o drauge su tais turtais — ir pati mus brangioji žemė.

O žemė ne tik peni mus, kaip motina, bet teip-gi suglaudžia mus į vieną šeimyną, į vieną didelę draugystę, į vieną tautišką ir politišką kuną. — — —

A. a. Daktaras Petras Matulaitis.

Pabaigoje Balandžio mėnesio šių 1900 m. tolimoje Viatkos gubernijoje Kotelnico mieste pasimirė daktaras Petras Matulaitis. Gyveno jisai tenai ne iš savo lioso noro, bet iš-tremtas pavasarį 1899 m. kartu su daugeliu kitų lietuvių už platinimą apšvietimo ir tautiško susipratimo tarp savo brolių - lietuvių. Tai yra da viena auka išplėsta Lietuvai nožmios maskolijų valdžios!

Paduodame nors trumpai amžiaus bėgį to mirusio mūsų tautiečio.

Gimė jis ir angu Stebuliškių kaime Liudvino parapijos, Kalvarijos pav. Mokinosi Starpolės gimnazijoje ir Maskvos universitete, kur rudenį 1890 metuose apturėjo gydytojaus diplomą *cum eximia laude*. Pabaigęs mokslus tuojaus pasiskubino sugrįžti į Lietuvą, apsigyveno Vilkaviškio mieste Suvalk. gub. Čionai į trumpą laiką jaunas daktaras apgarsėjo kaip išmintingas doras gydytojas ir geras žmogus. 1894 m. ant tulo laiko buvo iškeiliauęs į Karaliaučiaus universitetą da labjaus prasilavinti medicinos moksluose. Sugrįžęs pabaigoje tų pačių metų vėl apsigyveno Vilka-viškyje, kur neilgai pabuvęs persikėlė į Seinus užvaduoti savo susirgusį draugą daktarą

*) 1 desiatina = 1,082 hektarų.

Kauką. Numirus nepoiligam šiam daktaras Petras Matulaitis tapo valdžios užtvirtintas ant gydytojaus Seinų ligonbučio. Seinuose daktaras P. Matulaitis praktikavo su geru pasisekimu, iki nepakliuvo į žandarų rankas: 1897 metuose tapo jisai iškrėstas, sumintas ir pasodintas į Starpolės kalėjimą. Persėdėjęs 10 nedėlių tapo paleistas ant kaucijos, buvo vėl sugrižęs į Seinus, apsivedė su našle pone Kaukiene. Pavasarį 1899 m. parėjo nusprendimas išsikraustyti į Viatkos guberniją ant 3 metų. Čionai išpradžią maskolių valdžia buvo nepavėlyjusi nė gydymu žmonių jam užsijimti; tiktai paskiaus pasisekė jam išsiprašyti nuo ministerio daleidimas gydyti ligonius.

Kaipo geras žmogus ir išmintingas daktaras jisai greitai čionai pagarsėjo. Net iš tolimų sodžių žmonės ėjo pas jį pulkais aplenkdami savo rundavus „žemstvų“ daktarus. Visus neturtelius jisai gydė dykai. Užtatai protojerėjus soboro tėvas Serapijonas*) liepė dykai duoti vietą ant kapinių numirusiam daktarui: „griekas būtų imti pinigai nuo daktaro gydžiusio visus pavargėlius dovanai.“ Teip pasakė tasai pravoslaviskas prabaščius, pasek maskolišką laikraštį „*Volžskij Viestnik*“ (Nr. 86, 1900 m.)

Numirė a. a. daktaras P. Matulaitis pačioje jaunystėje, tik 35 metus turėdamas, numirė, gali sakyti, kaip kareivis koksai bepildydamas savo daktariškas pareigas, nes užsikrėtė šiltine nuo ligonio ir iš to pasimirė.

Ant lietuviškos dirvos a. a. daktaras Petras Matulaitis pradėjo darbuotis gana anksti, universite Maskvos tebebudamas. Jisai tuomet parašė ir atspaudino bene „*Sviesoje*“ ilgoką straipsnį po vardu „*Naudingi ukėje gyvulikai*“, toliaus jam priguli straipsnis — „*Mikroorganizmai*“ patalpintas „*Varpe*“, daugybė korespondencijų „*Ukininke*“ ir „*Varpe*“, kur jis pasirašydavo — *Paulius*.

Teipos-gi Petro Matulaičio parašyta straipsnis apie niežus, kuris patilpo bene viename *Lietuvos Ukininkų Kalendoriuje*.

Reikia da pridėti, kad tulą laiką a. a. daktaras Petras Matulaitis buvo vienu iš „*Varpo*“ ir „*Ukininko*“ vedikų. Neturėdamas po ranka šaltinių negaliu išskaityti visų raštiškų darbų a. a. daktaro. Lai tai padarys kas gali paimiti tas žinias iš pirmutinių rankų.

A. a. daktaras Petras Matulaitis paliko našlę su dviem mažais vaikeliais. Broliai velionio daktaro ir-gi yra jau atsizymėję ant lietuviškų dirvų — vienas yra Amerike kunigu, du yra Viatkos gubernijoje nubausti valdžios.

A.

*) Matyt Kotelnice nėra katalikų kapinių.

Petrui Matulaičiui.

† 8 Balandžio 1900 m. ištrėmime.

Iš siaurės gandą parneša vėjas,
Liudna tėvynės niukias padangė:
Žiemiai tik blogą naujieną žada,
Žiemiai mums vieną prapultį rengia.
Naujos gadynės genčių Neronas
Lietuvos sunus suvaržė pančinos:
Jo dovana — keliai ištrėmimo,
Tiesa — kalėjims, mylista — kančios.
Ne vieno tėvo išvertkos akys,
Širdis ne vienai motei apmirus,
Kad tamsinyčios' jų sunus skursta,
Ar kunais kloja Rusijos tyrus.

* * *

Skaudi naujiena: Petro netekom —
Tamsus jį myriaus kyras apsupo . . .
Raudok, tėvyne! vyras, kurs niekad
Po našta tavo darbo neklupo, —
Lavons be žado! rankos, ką priešams
Smugius dalino, šiandien sustingo;
Kad naujos kovos kils už liuosybę,
Nišgirsim Petro šauksmo galingo.

* * *

Kankīts tėvynėj, išguitas siaurėn,
Buvai vis tarnu gimtinio šono:
Gyva bausmė Kražių piktadėjo, —
Buvai verguvėj baimė teriono.
Kad tavo dvasė mus ir apleido,
Nenusimšim, tavę atminę:
Nurimk kapuose! tavo paveidas
Uždeg nevienu šaltą krutinę.
Išsklėstę platų laisvės papartį,
Linksmi ir drąsus stosim į glitą;
Virpės galybės, virs naujas laikas,
Ikvėpsim dvasią gentkartėms kitą.
Drebėk, terione! Nemezies kardas
Ant tavo sprando kruvins siubuoja:
Kiekvienas lašas kraujo pralieto
Pagimdo naują tav atkerštoją!

K-o šešėlis.

Kas priešius.

(Užbaiga.)

— Ar aš žinau, — atsakė sesuo.
— Kad juos vėlina! dar sako į musų
mišką susimete, Pragariškių miške buk sto-
vyklė esanti.
— O kad teip juos išten praginti — tarė
Baltrušienė.
— Kas-gi juos gainios?
— Maskoliams . . . pranešus . . . ką?
— Ar klejoji? . . . na, neblogo būtų, —
po valandos pridėjo Praniukas, — tik . . .
jeigu jis ten?
Baltrušienė neatsakė nieko, ar negirdėjo,
ar žodžių brolio girdėti nenorėjo.

Mažasis vaikas atsibudo; Baltrušienė lopsi supti ėmė, bet vaikas graudingai verkė, rasit jautė motinos mintį.

— Valgyti nor — tarė Praniukas.

Baltrušienė sukąsnojo sudžiuvusio pyrago, į skarelį įdėjo ir cukraus įieškojo, bet nerado.

— Tai visi turtai, o Jezau, Jezau!

Žinduką su pyragu vaikui įbruko į burną ir vėl supti ėmė.

— Praneli, — tarė — išleiski mane pas kaimynę . . . turiu reikalą, . . . neužtruksiu, broleli, balandėli!

Praniukas žiūrėjo į seserį.

— Neklejok — tarė — taip vėlus laikas . . . rytoj neisi.

— Broleli!

— Riškis — tarė Praniukas — Rasit tikrai pas kaimynę — pamastė — tegul eina.

Baltrušienė apsilviko, akise ašarų nebuvo, burna raudona kaip degte degė.

Išbėgo. Praniukas, likęs vienas, galvojo, kur sesuo galėjo eiti tame laike.

Laikrodis išmušė vienuoliktą, paskui gaidys pragydo, o Baltrušienės nebuvo. Praniukui kažikas į širdį gnybtelėjo, pro duris išėjo . . . klauso . . . niekur nieko; ar vėjas šaltesnis paputė? Praniuką perėmė širpulys . . .

— Ne pas kaimynę ji — pats sau tarė.

Mėnuo iš uždebesių liudnai, kaip apsi-
verkęs, į žemę žiūrėjo ir į Pragariškių mišką
siuntė silpną šviesą. Kelios dešimtys jauni-
kaičių ten stovėjo: visoki drabužiai juos dengė,
reikšdami, kad visokio stovio jaunuomenė
čia buvo.

Dėlko teip liudni visi? Kur nekur šnekė-
josi tylomis, o daugiausiai sėdėjo sau po vieną,
arba ant vejos gulėjo.

Toliau nuo draugų sėdėjo Edvardas, galvą
ant rankos parėmęs. Priešingi jausmai žudė
jaunikačio širdį. Dabar, kada atrado tai, ko
visada teip trokšta dvasia jauna, išsizadėti
reikia jam visoko!

Rodėsi jam, kad tėvynei ne kraujo reikėjo,
bet vaikų, suvienytų vienu jausmu: meile tė-
vynės; vaikų, kurie mokėtų jai tarnauti ir
netik numirti, bet ir gyventi dėl jos.

Rymojo studentas, o prie kojų jo susikup-
rinęs sėdėjo nuplyšęs piemenėlis. Žiūrėjo į
studento veidą, kaip tarytum slėpinį jo skausmo
perspėti norėdamas.

Studentą iš liudnų minčių pabudino pabu-
čiavimas, kurį pajuto ant savo rankos.

— Ko Stasiuk? — paklausė vaiko, o
balse ponaičio širdinga skambėjo gaida.

— Gelbėki save, ponaitėli, gelbėki! į dvarą
stačiai per dirvą takelis . . . o paskui pa-
puipais . . . ponaitėli!

Studentas galvą pakratė:

— Negaliu — tarė — negaliu: tu vaikas
dar, tu nežinai to . . . ir man rasit malonu
butų . . . , bet . . . bet . . . kartais ir save
aukauti reikia.

Vaikas ėmė verkti.

— Ponaitėli, pagailėki savęs!

— Neverkk tarė ponaitis — dabar nelaiikas
apie save rupintis . . . geriau išklausyk tu
manęs ir . . . eiki namo. Vaikas mėlynas akis
ant ponaičio pakėlė.

— Liepki — tarė — viską išpildysiu.

Jeigu aš krisiu nuo priešiaus kulkos, tu
Stasik, palikimą mano išpildyk: skaityti ir
rašyti išmokinau tave, tu dabar mokyki
kitus . . . o antra jai . . . tai našlaitei dvare
pasakyki — balsas jo drebėjo — pasakyki,
kad sveikinu ją dar . . . pasakyki kad prašau,
jeigu nesulauks manęs, kad neverktų . . .
dvasioms persiskyrimo nėra . . .

Vaikas ašaras su sermegos rankove nu-
brankė ir tarė:

— Nestumki, ponaitėli, manęs nuo savęs!
nors ir prastas aš, bet širdį turiu . . . ne-
galiu — ranką ponaičio sugriebęs, bučiuoti
ėmė — nestumki! — tarė dar su ašaromis
vaikas, — jeigu išliksime, aš tavo tarnas, o
jeigu mirtį žadėta, numirsime kartu.

Kada saulelė antrą sykį pažvelgė į žalią
mišką, rado jaunuomenę bemiegant . . .

Nė saulės spinduliai jų nepabudino, nė
kazokai, kurie aplinkui vaikštinėjo . . .

Ant kito veido aiški buvo baisi kova gy-
vasties su mirtim, kitas paskutiniuose trau-
kymuose merdėjo, kitas žalias kiminus nagais
plėšė iki maskoliaus bagnitas nepervėrė jam
širdį . . .

Iš kaimo atėjo šeši vyrai duobę kasti ir
neilgai trukus buvo jau duobė gili ir plati,
per plati dar kad patalpinti kunus, bet suvis
maža, kad patalpinti dvasias nukentėjusių.

Dabar kazokai pradėjo mesti į duobę kunus,
plėsdami kur geresnius drabužius, nuvilkdami,
numirėliui paskutinius marškinius.

Burys laidotojų priėjo dabar prie dviejų
lavonų, kurie kartu gulėjo: studentas iš Pra-
gariškių gulėjo pažeistas į krutinę, ant jo
užgulęs buvo nuplyšęs kaimo vaikas . . .
matyt norėjo ponaitį nuo maskolių bagnito
pridengti ir kartu juodu tas bagnitas permovė.

Kazokai puolė vartyti ponaičio kišenių,
bet nieko nerado, tik ant kaklo buvo mažas
sidabro medalikėlis.

Dabar paėmė nuplyšusį vaiką, bet ant
krutinės jo pajuto poperą šnabždant.

Penki kazoko pirštai tuojau kišeniuje pa-
skendo, o draugai apstoję, akis išplėtę žiu-
rėjo, kad prigulincios jiems dalies nepavogtų:
buvo tai elementorius senas su pašinėliais.

Maskoliui nieko švento nėra: elementorių perplėšė ir ant vėjo paleido . . . lakšteliai pasisukinėjo ant oro ir po mišką išsklido, tik angėlas prie raidės A į duobę įkrito, tas mazgas, kurs suveržė teip stipriai tolymus nuo savęs žmones.

Jau visus sumetė į duobę ir žemes versti pradėjo, kaip vienas kazokas sušuko:

A . . . *vot tam ješčo adin!* Tuojau du kazokai nubėgo, bet ant kiminų gulėjo . . . tik gražus kailinukai ir vaksuoti batai.

Juokas maskolių, kaip vilkų kankimas, atsimušė garšu po mišką; vienas kailinius ant bagnito pamovęs, duobkasiams parodyti atnešė: keno? paklausė:

Žmones juoktis pradėjo:

— Tai-gi Pragariškio ponaičio, iš baimės iš kailio išsinėrė, cha, cha, cha!

Ant mušio vietos neliko nieko, žemė motina priglandė visus.

Kapą nukentėjusių kazokai su arkliais užtrypė.

Sukako sanvaitė nuo tų atsitikimų.

Pas Baltrušienės triobelę daug svieto susirinko, visų akise išgąstis buvo aiški.

Po svirtim stovėjo išbalusi Baltrušienė rankas užpakalyje turėjo surištą, vaikai, sijono kabinėdamiesi, klykė.

Vienas lenkas prilenkė svirtį, kitas užnėrė ant kaklo kilpą, antrą galą prie svirties pririšo ir . . . paleido.

Vaikams sijonas iš rankų išsmuko.

— Mama, mama, mama, — sušuko.

Moteriškė, išgirdusi šaukimą, sudrebėjo ant virvės, vieną, antrą kartą . . . paskui nuščiuvo. Du iš lenkų akis užsidengė, kad nuo draugų ašaras paslepti. Vienok draugai tai išvydo ir juoktis pradėjo:

Špiego gailisi! . . . né mums ne malonu! dėl tėvynės auka.

Per orą perėjo šnabzdėjimas, ar sudejavimas; rasit tėvynė, ta motina kantri sudejavo teip sunkiai, neramių vaikų apskūsta.

Lenkų po valandos neliko. Lydėjo juos keiksmas žmonių, besirodavojančių buryje, kaip „lenkus“ išnaikinti.

Kas-dien dauginosi skaitlius špiegų, o lenkams sunkiauėjo . . .

Užbaiga.

Iš Pragariškių dvaro liko tik griuvesiai.

Jaunesnysis ponaitis prapuolė iš dvaro, sako, su pana Hovard į užrubežį išbėgo, ir pririštas prie senos mergos, ten pasiliko.

Kapai veja užaugo, bet širdyse žaizdas neužgijo. Tankiai lankė kapus našlaitė iš dvaro, kuri ant kapininės ulyčios pasisamdė

mažus namelius ir slapta mokino kaimo vaikus skaityti.

Kada ją žemiški sopuliai žudė ir nesu-prantamas išsilgimas dvasią silpnino, ji stiprybės jieskojo jauno studento paveiksle, kurį prie lupų glausdama tarydavo: dvasioms persiskyrimo nėra, buki su manim iki galo! —

Turbūt prizadėjimą išskaitė mergelė studento akise . . . pildė savo užduotį ir . . . laukė mirties.

O panelės.

Panelės išbėgo su maskoliais, kad tik kuomet neišvystų kraujo ant rankų savo vyrų, kraujo brolių savo lietuvių, kurie miega pamiškyje, kuriems giesmė gieda laukų vėjai, virpindami lapelius apušių pakapyje . . . kad neišvystų!!

Tegul buna linksmos, tegul gimdo broli-žudžius, tik tegul nelanko kapų pamiškyje, tegul nemindžioja žolės iš lietuvių kraujo paaugusios.

Per vakacijas.

(B. Pruso.)

Vakare, kaip papratęs, atėjo int mane draugas, su kuriuo aš kartu mokinaus. Mudu gyvenova sodžiuje per kelius varstus nuo viensantro, ir matydavovos kone-kasdien'. Jis buvo gražus geltonplaukis bernelis, kurio meilios akys galėjo sujaudinti ne vieną moteriškę. Man patikdavo jo rintumas ir sveikas protas.

Tądien' pasergėjau, kad mano draugas kasžin ko susisielojęs; žiurėjo žemyn ir nervuotai šeriojo vytinėle sau per batus. Nenorėjau klausinėti, kodėl jis teip sielojasi, bet jis pats pradėjo.

— Žinai ką — pasakė — kvailas buvo su manim šiandien atsitikimas.

Nusistebėjau; negalimas daiktas, kad „kvailas atsitikimas“ būtų su žmogumi teip susivaldancziu.

— Buvo — tęsė toliaus — šiandien išryto gaisras sodžiuje. Sudegė trioba . . .

— O tu gal šokai ugnin? . . . pertraukiau jį truputį išjuokiamu balsu.

Patraukė pečius, ir pasirodė man, kad truputį užkaito, o gal tai nusileidžiančios saulės spindulys puolė jam ant veido.

— Užsidedė — kalbėjo toliaus — sukrautos ant lubų kanapės, o paskui per kelias minutes ir dangtis. Tuomet aš skaičiau vieną interesingą perskyrimą Say'o, bet pamatęs kamuolius juodų dumų ir ugnies liežuvių, kurie tarytum laizė kamina, neiškenčiau ir nusiurinau ant gaisro. Žmonės dirbo lauke; todėl ant gaisro radau tik kelias žmogystas: dvi moterėli, kuriedvi raudėjo dėl nelaimės, vargamistrenę, kuri su šv. Agotos duona no-

rėjo suturėti ugnį, ir sodietį, bestovintį su dyku kibiru rankose. Nuo jų išgirdau, kad trioba uždaryta, nes šeimnininkas su žmona išėję laukan.

— Tai kaip namai statoma!... — tariau. — Trioba dega, kaip ir kad parako butu prikimšta...

Ištikro, per kelias minutes ugnis apimė visą dangtį: dumai ėdė akis, o ugnis teip kaitino, kad rupindamos apie savo palaidinį turėjau atsitraukti kelius žingsnius.

Tuo tarpu subėgo daugiau žmonių su kabliais, kirviais ir vandeniu: vieni pradėjo versti tvorą, kuri stovėjo atokiai nuo triobos, kiti pylė iš kibirių vandenį teip, kad neužkliudę degančios triobos, išmaudė aplink stovinčius žmones, o vieną moteriškę parmušė ant žemės. Nedavinėjau jau jokios patarmės, matydamas, kad ugnis negali pereit ant kitų triobų, o šitosios jau nebegalima užgesyti.

Staiga kasžin kas suriko: — Ten yr' kudikis, mažas Staselis! — Kur?... — kasžin kas užklausė. — Trioboje, miega lopšy palangėje. Išdauskite kas langą, da gyvą ištrauksite....

Niekas nesijudino. Dankčio šiandai jau buvo sudegę, ir kreklai raudonavo, kaip įkaitinta geležis.

Prisipažįstu, kad, užgirdus tai, nepaprastai man dilgterėjo širdį.

— Kad niekas neina — maniau: — tai aš eisiu... Kudikiui išgelbėt pusės minutės ištektų. Laiko, kaip vėjo, bet — kaip karšta!...

— Nu, eikite-gi katras! — šaukė bobos: — O jus nenaudėliai, kas jus da vyrai!... — Tai lįsk pati ugnin, kad tokia esi išmintinga — atšovė kasžin kas iš burio. — Ten tikrai pražusi, o kudikis silpnas, kaip vištelis, ir teip nebegyvas....

— Gražu!... — tariau sau: — niekas neina, o aš da maštau! Nors — protavau — ko čia man lįst?... Ar aš žinau, kur paguldytas kudikis?... Gal išlėkęs iš lopšio?

Sijos buvo jau apdegusios ir traškėdamos pradėjo linkti.

— Bet reikia pagalios įsiveržt tenai — maniau: — kiekviena sekuoda brangi. Negi gali kudikis sudegt, kaip vabalas... Bet, jei nebegyvas?... — susiturėjau: — tai gaila ir švarko.

Iš tolo buvo girdėti bausus moteriškės rėksmas:

— Gelbėkite vaiką!... — Turėkite jį! — atsakė kasžin kas: — šoks ugnin ir prapuls.

Išgirdau ažuapakaly spyriuojantis ir tą patį rėksmą: Leiskite!... Tai mano vaikas!...

— Trank ją už pusiaujaus!... — atsiliepė vienas balsas.

Nebeiškenčiau ir šokau prisakin. Apimė man karštis, dumai; dantys subraškėjo, kaip ir perplėstas, nuo kaminio pradėjo byrėti plytos. Pajutau, kad mano plaukai skrunda, ir atsitraukiau, supykęs: — Koks kvailas sentimentalizmas! — maniau: — dėlei saujos žmogaus pelenų pavirsti jaidykle? Da pasakys, kad pigiai norėjau tapti didžvyriu!...

Tik štai pastumė mane jauna mergelė, bebėgdama prie triobos. Išgirdau, kaip išdaužė langą ir, kai pasikėlęs vėjas nuputė dumus ir atskleidė triobą, pamačiau ją teip pasilenkusią pro langą vidun triobos, kad matyti buvo jos nemazgotos kojos.

— Ką tu dirbi, beprote? — surėkiau: — ten jau lavonas, ne kudikis!... — Egnieska! Eik čia!... — šaukė iš burio.

— Lubos įgruvo, kibirkšėiai pakilo aukštyn. Mergelė prapuolė dumuose, akys man aptemo.

— Egnies — ka! — atkartojė tas pats balsas.

— Tuojau! tuojau! — atsakė mergelė, prabėgdama atgalia pro mane.

Sunkiai nešė rankose berniuką, kursai pabudęs rėkė iš visos gerklės.

— Tai kudikis gyvas?

— Sveikutėlis.

— O mergelė... — tai jo sesuo?

— Kur tau! — atsakė: — visiškai svetimai; ir tarnauja pas kitą sodietį, ir neturi daugiau per 15 metų.

— Ir nieko jai neatsitiko.

— Sudegė skarelę ir truputį plaukų. Eidamas čia mačiau ją; skutė prieš namelį roputes (bulbas) ir kasžin ką niuniavo neteišingu balsu. Norėjau ją pagirti, bet ataminiau jos norėjimą butinai išgelbėti ir savo protavimą, ištikus nelaimei, ir... tokia gėda mane paėmė, kad negalėjau nė žodžio prie jos prakalbėti... Tokie jau mes esame!... pridėjo ir pradėjo kapoti vytinaite augančias prie kelio žoles.

Ant dangaus užsidedė kelios žvaigždėlės, ir vėsus vėjas atanešė nuo tvenkinio kvakšėjimą varlių ir balsus tupančių ant nakties baloje paukščių. Tuo laiko kalbėdavoma apie ateitį, bet šiandien nė vienas nepravėrė burnos. Už tat man rodės, kad aplinkiniai kelmiai snabžda:

— Tokie jau jus esate!... Tv.

Iš kun. M. Daukšos pamokslų.

Kunigas M. Daukša išleizdino (1595-tuose metuose) lietuvių katechizmą ir (1599-tuose m.) Jok. Vujek'o pamokslus (Postillą). Abudu tuodu darbu jis išvertė iš lenkiškos kalbos. Jo gimimo ir mirimo metų nežinome.

Kun. Daukša buvo pirmas, kiek žinoma, apšviestas lietuvis, kuris reikalaujavo lietuvių kalbai rašomosios kalbos tiesų. Jis buvo didis mūsų tautos apšviestojas. Nors, kaip katalikų kunigas, buvo reformacijos priešininku, vienok šviesdamas žmones, pats ėjo reformatorių keliu: platino tarp žmonių šviesą ir tam tikromis knygomis, parašytomis žmonių kalba.

Kaip didis yra mūsų rašenybėje ir apšvietimo istorijoje šitas garbingas kunigas, — nėra dar, kaip reikiant, iširta. Ateis laikas, ir mes pažįsime jo darbus ir suprasime visą jo skarbą mūsų istorijoje, dabar-gi norėčiau tiktai parodyti, kokią turėjo tas tautos apšviestojas nuomonę apie mūsų kalbą ir gero kunigo pareigas. Šitam tikslui spausdinu čionai vertimą jo lenkiškai parašytos „Prakalbos į maloningą skaitytoją (1599)“.

„Mielas skaitytoja! Apsvarstęs ir gerai apmąstęs, kaip galėčiau savo tėvynei įtkiti ir kokiui-nors budu jai padėti, nusprendžiau, kad ir mano stoviui pritiktų ir katalikų bažnyčioms, išplatintoms mūsų garsingoje Lietuvių Kunigaikštystėje, būtų netikėtai gražus ir džiauksmingas, bet ir didžiai naudingas daiktas, jei kunigo Vujek'o, Jėzaus bendrovės teologo, mokslingai parašytus ir suriunktus pamokslus, turinčius visose katalikų žemėse nemažą vertę ir svarbą, išverstus į čekų ir vokiečių kalbas, ir į mūsų pačių lietuvių kalbą išversčiau ir visiems pasiskaityti išleidžčiau. Tokių darbu viliuosi įtikses ne tiktai lietuvių bažnyčiai, bet ir visiems Didžiosios Lietuvių Kunigaikštystės gyventojams; kitus tuo darbu rasi kiek paragįsiu apmąstinėti ir apsvarstinėti prakilnesniuosis dalykus ir labiau globti ir auklėti mūsų tėvų kalbą. Juk, nors tarp mūsų, ypačiai tarp išymesniųjų žmonių, retai terasi žmogų, kuris nemoka, kaip reikiant, lenkiškos kalbos ir pats nepaskaito lenkiškai parašytų pamokslų, vienok, man manant, daugias yra tokių, kurie arba visiškai nesupranta tos kalbos, arba mažai ją nežino. Vėl, žinau, kaip yra branginamas, kiek džiaugsmo padaro ir kaip įtinka visoms tautoms darbas, tėvų kalba parašytas; juk turbūt dėl šitos priežasties ir ėmė žmonės teip versti knygas iš vienos kalbos į kitą. Kad pačių mūsų lietuvių tauta, besimokindama lenkiškai ir besistengdama kaip reikiant lenkiškai kalbėti, visai paniekino, apėjo ir beveik pametė prigimtąją kalbą, — kiekvienas ir pats galėjo pastebėti, bet, ar tokis mūsų pasielgimas yra pagirtinas, labai abejoju; nes kur yra tauta tokia menka ir tokia netikusi, kuri neturėtų nė tų savotiškų, beveik prigimtų daiktų, kaip tėvų žemės, papročių, kalbos? Visų amžių žmonės savo pačių kalba tesikalbėdavo ir didžiai rupindavosi jos paturėjimu, didinimu, puošimu, daili-

nimu. Nėra tokios menkutės tautelės, nėra žemės sklypo tokio netikusio, kuris nevartotų savo kalbos. Ta kalba visi aprašo savo tautos ir svetimus, naujųjų ir senųjų giminių veikalus, ta kalba pasikalba apie visumenės dalykus, gražiai ir padoriai atlieka visokius bažnyčios, kuopos ir namų reikalus; pagaliaus patsai prigimimas visus jos išmokino, ir beveik su motinos pienu kiekvienas išžinda meilę savo kalbos, jos vartojimo, paturėjimo ir didinimo. Šitai mes galime pasergėti ne tiktai žmonėse, bet ir pas neišmintingus gyvulius. Ar-gi ne stebuklai būtų tarp gyvulių, kad juodvarnis imtų lakštauti kaip lakštingala, lakštingala kraukti kaip juodvarnis, ožys riumoti kaip liutas, o liutas bliauti kaip ožys? Tuojau išnyktų visas prigimties ypatingumas, dingtų ir yvairių gyvulių savotiškumas ir prigimimas. O jei tasai gyvulių ištvirkimas padarytų tokį tarp jų sumišimą, tai kokis-gi, supraskite, mišinys ir suirimas kyla tarp žmonių, jei žmonės, visiškai paniekinę ir užmiršę savo tėvų kalbą, prigunda kalbėti kitoniskai, visai svetima kalba, tarytum jie ne be tos šalies, ne be tos kalbos žmonės. Tautos paturi ne žemės gausumas, ne drabužių ypatingumas, ne šalių ramumas, ne miestų ir pilių stiprumas, bet daugiausiai išlaikymas ir vartojimas tėvų kalbos, kuri didina ir paturi draugiškumą, santaiką ir brolišką meilę. Kalba yra bendras meilės ryšys, vienybės ir draugiškumo motina, viešpatyščių sargas. Atimk kalbą, — atimsi dangui saulę, suardysi pasaulės tvarką, išplėsi jai gyvastį ir garbę. Kas išvaikė ir išgainiojo tuos, kurie, norėdami išgarbinti savo vardą, buvo bestatą sulęgę debesimis bokštą? Kalbos nesantaika. Iš kuo dažniausiai prasideda pasaulėje kovos, maištai ir kiti sąjudžiai? Iš kalbos skirtumo. Visa, kas ardo tautų vienybę, kas pagimdo apkalbas, kas išdirba vienos tautos numanymą apie kitą, — visa išsaugis iš kalbų skirtumo, kaip iš visokio sumišimo šaknies; nes iš prigimimo kiekvienas kaip savo tautą ir kraują, teip ir savo kalbą didžiau myli ir labiau prie jos pripranta.

(Toliaus bus.)

Peržvalga raštų.

Prie istorijos musun rašybos. Paraše dr. J. Basanavičius. Tilžeje, 1899.

Šitoje knygutėje dr. J. B.—us išrodo visą „biaurų mūsų rašybos jovalą“ (p. 5) ir įteikia mums tokius rašybos ženklus, kuriuos „galėtų skaityti *saviškai* žmonės yvairiausių lietuvių dialektų“ (p. 9). Knygutės autorius norėtų, kad mūsų rašytojai, pametę išivyravusį dabar rašyboje „mišinį“, pritaikintų prie mūsų kalbos įstatymų lotyniskas raides visai savotiškai,

aklai nesekdami lenkų, čekų ir kitų tautų rašybos. Tam tikslui įsiai pataria visiems laikraščių redaktoriams ir spaustuviniškams susitarus vienu laiku pradėti laikraščius ir knygas spausdinti su ypatingais, jo įvedamais ženklais (p. 15). Taigi, rašant savotiškai, reikėtų pagal dro J. B—us nuomonę šiteip rašyti: *rekia, bega* (= *rēkia, bēga*), *vēda, nešu* (= *veda, nesu*), *dēna, vēta, rašytė* — *rašyti* (= *diena, vieta, rašytie* — *rašyti*), *čiupinetė* — *čiupinėti, čiaudetė* — *čiaudėti* (= *čiupinėti, čiandėti*), *jaučio, mačiau, Basanavičius* (= *jaučio, mačiau, B—čius*), *bandžiau, spaudžia, medžiote* — *medžioti, džiaugsmas* (= *bandžiau, spaudžia, medžioti, džiaugsmas*), *žema, azėras* (= *žiema, ežeras* — *ažeras*), *šaukia, braska* (= *šaukia, braška*), *vėlei, grožai* (= *vėlei, grožei*), *kėlmūtas, jūsta* (= *kėlmūtas, juosta*).*) Prie šitų naujienų reikią dar po balsių rašyti n visur, kur tuo-tarpu rašoma *a, e, i, u*: *vašas, šanla, rašans, buvens, matens, sunun, jaučiun, šalin, stovin* (= *vašas — ašas, šala, rašas, buves, matės, sūnų, jaučių, šalį, stovį*), — nes šitoji senovės liekana esant labai brangi. „Ją, t. y. n, mums, kaip kokią šventą liekaną iš senovės laiko, *quodotie* ir visados rašte išreikštie reikėtų, ne-žiūrint ant *paikystos* tūlų lietuvių *obskurantų* kalbos dalykuose, kurie, *istorijos mūsų kalbos ne-pažindami, gailėstauja tą senovėsiką galuonę* (= galūnę), *įpačiai* (= *ypačiai*) *mano raštuose atrazdami*“, — sako dr. J. B—us, norėdamas apginti tą „senovės liekaną n“. Apie formas, kurias tuo-tarpu rašome dvejip, kaip antai: *kila* ir *kyla*; *pušis, žvėris* ir *pušys, žvėrys*; *pietūs, sūnūs* ir *pietūs, sūnūs* (plur.), *jūs, jūsų* ir *jūs, jūsų*, — knygutės autorius visai ne-mini. Kn. Jaunius, pasiremdamas žmonių kalba (*žem. trīs, trins* = *drei, jūs, juns* = *ihr*) ir kn. Daukšos raštais, rašo: *kila, pušis, pietūs, jūs* (Pam. knižka Kov. gub., 1893). Eidamas savo išrėžtu keliu, dr. J. B—us turėtų rašyti: *kinla, pušins, pietuns, juns*, bet teip, kiek matyti iš jo knygutės, daryti ne-drįsta. Argi dr. J. B—us leis pražūti šitų formų šventenybėms?

Ilgąją *y* nuo trumposios *i* dr. J. B—us savo raštelyje atskiria, nors ne visur: įsiai rašo *laikytie, rašytie* (= *laikyti, rašyti*), bet *ipatingas, žodije* (= *ypatingas, žodyje*). Norėčiau žinoti, kodėl dr. J. B—us, šaip-teip atskirdamas tiedvi balsi ir ypatingai pamėgęs „senovės liekaną n“, visai ne-skiria rašyboje ilgosios *ū* nuo trumposios, atskiriamųjų *ir*

*) Ženklas *ū* į mūsų raštus yra pėrėjęs nuo senovės vokiečių (v. Ad. Bezzenger. Beiträge zur Gesch. d. lit. Sprache, p. 27).

dabar žmonių kalboje. Kiek žinau, ir šių dienų vokiečiai, čekai, prancūzai panašius skirtumus savo rašybose visada išreiškia.

Norėdamas įvesti mūsų rašybon nurodytąs naujienas, dr. J. B—us visur, žinoma, paaškina ir priežastis, dėl kurių jās mums įteikia. Skaitytojams, kurie norėtų apie tą priežastis įgyti itin gerą numanymą, patarčiau patiems perskaityti minėtąją knygutę: bijausi, kad, beaiškindamas jās, ne-iskraipytiau gerbiamojo autoriaus nuomonių, todėl grėžiuosi tiesiok prie sujungtųjų su rašyba mažmožių, kuriuos paliečia savo knygutėje dr. J. B—us.

Tarp kito ko dr. J. B—us rašo, kad a tūlose lietuvių kalbos žodžiuose pereinanti *i e* (*ežeras, ežys, einu, esu esą iš ažeras, ažys, ainu, asu-asmį*), kartais *i o* (*motinos iš motinas*). Nurodęs šitą „kalbos įstatymą“, rašybos autorius ima abejoti, ar ne-reikėtų mums visiems vartoti „senesnes formas“ su *a*: *motinas, raša, ažys, asu* (= *motinos, rašo, ežys, esu*). Gaila, kad dr. J. B—us nežino to, kas visiems kalbininkams labai gerai žinoma: formos *esmi (esu), motinos, trobos, rašo, ežys* yra senesnės už *asu, motinas, trobas* (nom. pl., gen. sing.), *raša, ežys*. Apie šitą kalbos mažmožį dr. J. B—us galėjo juk patirti ir iš O. Wiedemann'o gramatikos (Handbuch d. lit. Sprache) arba iš kn. Jaunius straipsnių (Pam. knižka Kov. gub.).

Dr. J. B—us norėtų, kad visi rašytų: *noru, turu, norėsu, turėsu* (= *noriu, turiu, norėsiu, turėsiu*), nes tosios formos esančios „senesnės“ (p. 11). Nors graikų kalboje turime formas *λύσω, παιδεύσω*, kuriomis, apie formų senumą sprendždamas, remiasi, matyti, ir dr. J. B—us, vienok ir jos yra gimisios iš *λύωω, παιδεύωω* (G. Meyer. Griechische Grammatik). Mūsų dialektų formos *туру, nori, norėsu, turėsu* yra daug vėlesnės už *turiu, noriu, turėsiu, norėsiu*: jos atsirado tūlose tarmėse pagal įtekmę trečiosios sąjungos ypatos, kur nėra žodžio gale suminkštintos pabalsės (prie *tur, nor* sakoma vietomis *туру, noru*; prie *turės, norės* sakoma kaikur *turėsu, norėsu*); kitaip sakant, yra tarmių, kurios, ne-suminkštindamos pabalsių trečiojoje ypatoje, ne-suminkština jų nė pirmojoje (*analogijos įstatymas*), ir priešingai, visi lietuviai, kurie trečiąją ypatą visada taria *turi, nori* arba *turia, noria* (suminkštoms pabalsėmis), — ir pirmąją ištarą suminkštinę prieš *u* pabalsę (*turiu, noriu*). Jei Palangoje (p. 11) sakoma dar *turėso, norėso* (iš *turėsu, norėsu*) ir dar senesnių formų *turėsiu, norėsiu*, tai tik dėlto, kad Palangiečiai kiekvieną trumpąją *u* taria kaip trumpą *o*: jie sako ir *sōksō, mōšō* (= *suksiu, mušiu*). Toji Palangiečių *o* (iš *u*) nēkiek mums neparodo, kad čionai, žodžio

gale, būta kitą-kart lietuvių kalboje tokios o, kuri mūsų būsimojo laiko pabaigą visai suartina, kaip samprotauja dr. J. B.—us, su graiku ω . Apie šituos mažmožius dr. J. B.—us galėtų patirti iš to paties Wiedemann'o vadovėlio ir atskirų apie mūsų kalbą straipsnių, išmėtytų po kalbininkų laikraščius, mūsų kalbos gramatikas ir šėip-jau visokias knygas.

Toje-pat knygutėje (p. 10) dr. J. B.—us rašo: „dėl paženklavimo ipatiškam liet. kalbos dyptongui ea (= „paženklavimui ypatiško liet. kalbos d—go“ arba „ypatiškam liet. kalbos d—gui paženklinti“), kurį Daukšas *ea* rašė . . ., rasi galima būtų pritaikinti . . . *ea*“. Viena, kn. Daukša rašė ne *ea*, bet *e* su *a* ant viršaus; antra, nė kn. Daukša ne-galėjo matyti, nė kiti ne-girdi čionai (*veda*, *vedu*) diftongo arba *dvibalsės*: rašydamas *e* su *a* ant viršaus, kn. Daukša norėjo tikslai išreikšti atvirąją arba plačiąją *e*, t. y. tokią *e*, kuri artinasi prie *a*.

Dr. J. B.—us rašo: *šalina*, *laukana*, *geryna* (= *šalin*, *laukan*, *geryn*). Sunku tikrai pasakyti, iš ko gimę mūsų *šalin*, *laukan*, *geryn*.— Dr. J. B., norėdamas suvaikyti šitų formų senų-senovę, turbūt tiki išaiškinimui Ad. Bezenberger'io (Beiträge z. Geschichte d. lit. Sprache, p. 249), kuris tokias formas, kaip antai *laukan*, *miskan* išveda iš *laukan+na*, *miskan+na*. Bet žinant, kad iš *san+našos*, *san+narys* rytų lietuviai padaro *sūnašos* — *sonašos*, *sūnarys* — *sonarys* (sulyg. *ūsa*, *osa* iš *ansa*, *ąsa*), reikėtų tikėtis, kad ir iš *laukan+na* jų tarmėse gims *laukūna*, *laukūna*; teip, vienok, rytiečiai nesako, ir todėl visas Ad. Bezenbergerio šitų formų išaiškinimas nėra labai įtikimas. Kiek žinau, tili kalbos žinovai (iš giminės „dii maiores“) formas *laukan*, *šalin*, *geryn* laiko per senoviškus akuzatyvus, turėdavusius karšais dar adverbijų pabaigą *ai*, t. y. *geryn*, *šalin*, *laukan* jie išveda iš *gerynai*, *šalinai*, *laukanai*. Ar prie šio ar prie to apsisistos lingvistai, dr. J. B.—us geriaus būtų padaręs, rašydamas tiesiog *geryn*, *šalin*, *laukan*. Jei rašytume, kaip reikalauja dr. J. B.—us, *geryna*, *laukana*, ne-ištardami paskutiniosios balsės *a*, tai žodžius *lentyna*, *dargana*, kur *a* žodžio pabaigoje istariama, privalytume rašyti kitaip: juk ne-galima reikalauti, kad žmogus, kuris skaitys mūsų raštus ir matys žodžio gale balsę *a*, vieną kartą ją istarytų (*lentyna*), antrą kartą apsimestų jos nematęs (*geryna*). (Toliaus bus.)

Iš svetimų laikraščių.

Rusijoje jau pradėjo rašinėti apie reikalingumą sutaiknimo rusų kalendoriaus su kalendorium vakarinių Europos viešpatyščių. Pa-

čioje Rusijoje yra kraštas, kur Naujieji metai per tryliką dienų anksčiau prasideda, negu visoje viešpatystėje; tai yra Užnemunė ir visa Lenkija. Daugybė visokių pinių iš tos priežasties kylančių priverčia valdžią pavesti kalendoriaus klausimą apsvarstymui specialistų. P. Engelmejeris Nr. 151 laikraščio „Peterburgskija Viedomosti“ pataria naujamjame kalendoriuje sumažinti švenčių skaitlių.

Jau ir seniaus nebekartą tarp rusų apšviestųjų pakildavo klausimas apie reikalingumą prašalinimo daugelio švenčių, bet visuomet viskas suirdavo užklausus: „ką pasakys ant to kunigija?“ Tuo tarpu klausymas apie šventes, rašo Engelmejeris, teip-pat yra svarbus, kaip ir klausymas apie kitas rusų tautos nelaimes, kaip tai apie badą, girtuoklystę, žmonių tamsumą ir tt.

Bemažo ko trečia dalis visų metų (apie 100 dienų) išpuola ant švenčių. Išskaičius, kokia pragaištis iš tokios daugybės švenčių kyla tautai, pasirodys, juog ji nėkiek nemažesnė už pragaištį, kylančią nuo aukščiaus minėtų nelaimių. Įpač svarbu atminti, prie kokių aplinkybių praleidžiama yra šventa diena. Pažvelgkime nors į sodiečius. Sodžiuose laiko už didžiausią nuodėmę šventą dieną atlikti nors tokius mažmožus, kurie beveik visai nepanėsi į darbą. Liudna paliekti atsiminus, kaip sodiečiai praleidžia šventą dieną; yra tai pasekmė yvairių prietarų ir žmonių tamsumo. Kiek gaisrų ištinka, kiek žmonių gulutinai nusigeria, kiek žmonių muštynėse sužeidžia, suvažinėja, nuspaudžia. Užvis pavojingesnės didžiosios šventės. Bet ir vietinės, parapijinės šventės tuo yra labai pavojingos, kad jos švenčiamos yra dažnai daug iskulmingiau už visatines ir didžiąsias, sutraukia daugybę svieto iš aplinkės ir visuomet baigiasi nelaimėmis. Ir visos švenčių liudniosios pasekmės užvis sunkiausiai steigia sodiečius.

Teip samprotauja Engelmejeris. Pažvelgkime į Lietuvą— ir viską rasime teip-pat, jei ne dar praščiau, negu Rusijos gilumoje. Todėl, man rodos, mūsų kunigijai reikėtų stengtis ne dauginti yvairių parapijinių švenčių skaitlių, kaip ligšiolei buvo daroma, bet mažinti. Gera budavo švęsti, kada, kaip mūsų tėvai pasakoja, ir javai budavo brangesni, ir šeimyna pigesnė. Dabartinės ukininkų gyvenimo sąlygos paliko per daug sunkios, kad galėtų trečdali metų ne tikt ant niekų, bet dar su didele dėl savęs pragaištį praleisti. Man rodos, Dievui geriaus patiks žmonių trisus, negu machinališkai atliekamos maldos, o paskui girtuokliavimai, muštynės, kortos ir daugybė kitų „dorybių“. P. A.

Korespondencijos.

Peterburgas. (*Audiatur et altera pars.*)
Netikėtai parskaiciau šių metų Nr. 1 Varpo iš Peterburgo rašytą straipsnį apie Labdaringą Draugystę ir studentus lietuvius, ten gyvenančius. Parskaiciau ir neramu man pasidarė, ipač žinant, keno tai rašyta. Neturiu nei noro, nei laiko vesti polemikos, ketinu tik du dalyku paaiškinti ir tikiuos, kad redakcija neatsakys patalpinti vardan teisybės truputį kitoniską apšvietimą apkalbamųjų dalykų.

Iš aukščiaus paminėto straipsnio visupirma matome, kad Labdaringas Draugystės Komitetas, nors tiek kartų jam studentas įkyrėjo savo barnėmis ir neapykanta, ikišiolei nei kartą prašomas neatsisakė daryti ant jų naudos vakarus, vienog priimdamas vakaro vedimą ant savo vardo ir atsakymo ir išduodamas ant jo reikalų išaugšto pinigų, stato savo sąlygas, kurių studentai ar visai nenori priimti, kaip šį metą, ar jei priima, kaip kitais metais, tai paskui neišpildo visų, nės vien iš to paskui ir kyla barnys. Antra matoma, juog studentai ant Draugystės užsirutina, visais pragumais nori jai užkenkti, net per laikraščius platindami nepuikias ir neteisingas apie ją ir jos vakarus žinias. Kas link pirmo dalyko, tai reikia paaiškinti, apie ką garbingas korespondentas užtylėjo, juog policija, leisdavo šį metą daryti dėl studentų vakarą, pridėjo perspėjimą, kad Komitetas niekam negali kitam leisti vesti ant vakaro tvarkų ir viską ima ant savo atsakymo. Labdaringa Draugystė, kuri nori dėl naudos draugijos gyventi ir gyventi ne vieną dieną, negali tada eiti į paslapčias su studentais sukaldas ir aiškiai prieš vyriausybės įsakymą viską pavesti studentams; gali tiktai jų prašyti, kad ant vakaro dėl jų pelno ir vien tik dėl jų pelno daromo padėtų jai vesti rėdą ir gaspadorystę. Ir tikrai prašė, kaip matytis iš korespondencijos. Studentams toksai Komiteto prašymas padėti jam vesti vakarą, o ne patiems gaspadorauti, parirodė pažeminančią tarnystę (net vieta liokajų). Oi ta ambicija! Juokai tik iš pono čebatų! . . . Toliaus, kaip matoma iš straipsnio, Komitetas šį metą nutarė, juog nėjoks išdavimas be jo žinios negali būti padarytas. Gana suprantamas dalykas! Komitetas iš aukšto ant reikalų dėl įtaisymo vakaro išduoda iš savo Kasos pinigų, nežinodamas, ar jie sugriž, ar vakaras užsimokės; man matos tada, juog netiktai gali, bet ir turi vesti tų pinigų kontrole. Juog vakarai ir ant studentų naudos taisimui nevisados užsimoka, ir per tai Draugystė gali iš to turėti pragaištį, tai rodos studentams nereikėtų užmiršti; nes tai neteip seni laikai —

užpernykščiai metai. Juog Komitetas turi vesti išdavimų kontrole tai parodė nelabai miela senų metų praktika: nebuvo rodos nei vieno visuotinio labdarių susirinkimo, kad nereikėtų Komitetui teisintis už studentu vakarų atskaitą; nės visuotiniui susirinkimui ir revizijos Komisijai neužtenka tokia akla atskaita: „ant artistų priėmimo išduota 50 rublių (o gal 40 ar 60), ant kitų mažesniu reikalų 50 rb. ir tt.“ Kad Komitetas iš aukšto užtikėdamas studentams, paskui dėl savo prieš visotinį susirinkimą išsiteisinimo reikalauja smulkesnių paaiškinimų nuo studentų gauna už tai epiteta policijantų ir činauninkų. Ar tu šėip sukis ar teip, vis dviem ponam neįtiksi. Garbingas korespondentas klausia: kas žin, kodėl teip jau nori labdariai vesti tvarką ant studentų vakarų? Atsakymas. Dėl to nori ir turi vesti, juog daro vakarus ant savo vardo, ant savo atsakymo, ir iš augšto turi išduoti ant reikalų savo pinigų. Bet galima teip jau paklausti ir jaunų inteligentų, kasžin kodėl teip jau studentai veržias prie neapkenčiamos Draugystės, reikalauja, kad darytų dėl jų vakarus ant savo atsakymo, stato jai savo sąlygas ir užgaidas, kurias reikia butinai išpildyti, nors išpildytos buti negali; net savę Draugystės geradėjais stato, kurie jai buk ir kasą savo vakarais pripilą ir renomą taisą. Kas tos garbės ir geradėjystės prašo? Tegul taiso vakarus ant savo vardo ant savo atsakymo, už savo pinigų, Draugystė nesiskverbs į jų gaspadorystę, tik pasakys, lengviam atsikvėpus: „boba iš ratų, tekiniam lengviaus.“ Darė šį metą vakarą be priedangos Draugystės, girias kad daug uždirbė; Dieve padėk ir toliaus. Draugystė jiems nei pavydžia, nei daro kokių kliučių, nei veda prieš juos agitacijos, kaip daro tie šaunus vyrai, kurie pernai iš keršto atkalbino prieš pat vakarą vieną iš artistų, o šį metą išlipdė po „kuchmisterkas“ parsėjimus lietuviškai ir lenkiškai, kad studentai n'eitų ant labdarių vakaro, garsina visur neteisingas žinias apie jų vakarus, kad atitrauktų publiką, eina prie jų taisomo choro mokintis dainuoti, o paskui prieš pat vakarą atsisako ir tt. Nelemta matytis gyventi mums kartu vienybėje, dirbkime tada atskyrum, kiekvienas ant savo vardo ir atsakymo; kam tie kerštai ir barnės? Netinka Laurui, kad Jokubas savo ratuose nenori jam duoti vadžių į rankas; kam pyktis? Nenori važiuoti, keliauk sau peščias kaip ponas pagal savo išmintingos valios! . . . Tai pirmas dalykas. Antras dalykas tai klausimas, kam ir kokia nauda iš tų agitacijų ir platinimų per laikraščius skriaudžiančių Draugystę žinių? Gal kam į nauda, tik vargei patiems lietuviams, o dar mažiaus tiems, kurie tai daro. Labdaringa Peterburgo

Draugystė yra tai vienintelė iki šiolei Rusijoje oficiališkai leista Draugystė, kur lietuviai gali rupintis ir šelpti beturčius savo brolius, galėtu, jei daugiaus turėtų pinigų, įsteigti prieglaudos namus, mokslavietes ir tt. kaip statutai daleidžia. Tuo tarpu studentai netiktai kasmetą nuo jos traukia surinktus per vargą skaitikus, bet dar visai nori jai užkenti. Jiems matos, juog geriaus nusimano apie Draugystės tvarką ir rėdą; Draugystės-gi Komitetas, kurių daugumas buvo teipjau studentais atgal keletą metų, samprotauja, juog nenustojo ir studentiško proto, kurį savo laike gavo, ir gyvendamas paskui platesniame apskirtyje siek tiek dar prasimokino, jei ne visi iš knygu, tai iš gyvo žmonių gyvenimo, pažindami giliaus jo sąlygas ir reikalus ir žiūrėdami truputį toliaus, nekaip jauni inteligentai. Kas dabar bus sudžia ir kiekvienam atiduos, kas priguli?

Studentams rodos juog geriaus nusimano apie Draugystės tvarką ir rėdą. Tegul-gi pabaigę mokslą, įsirašo į Draugystės sąnarius, turės tada balsą lygų su visais ir galės praveisti naują dėl jos kelią, apšviesti savo vyresnius brolius. Ant nelaimės, galima ant pirštų suskaityti tuos, kurie nuo Draugystės savo laike trankę pašalpa butų paskui patys įsirašę į jos tarpą ir prisidėję prie Draugystės gero. Peikti labai lengva, bet gerai daryti ir iš savo kieseinės traukti skatikus . . . o, apie tai senų dienų pasaka!

Kokia, tada klausiu nauda iš tų agitacijų? yra tai nesuprantami kerštai prieš Draugystę ir jos išrinktą Komitetą. Patiems labdariams ir jų Komitetui tie kerštai ir agitacijos asabiškai ir materijališkai nepadarys jokios praigaišties, ar daugiaus atneš vakarai pelno ar mažiaus. Vien tik skurdū matyti, kad kas metą savo uždirbtą grašį nešdavo ant visuomenės naudos, dėdami be jokios algos veltū darbą ir laiką, gauna nuo tų, kurie reikalauja jų pašalpos, tokį užmokesnį, kaip: „atkaklei, činovnikai, policija, komitetininkai.“ Ant ko-gi tada daugiaus atsilieps tie kerštai ir agitacijos? Atsilieps visupirnu ant tų neturtėlių lietuvių, kurie mažiaus gaus pašalpos, kad smulkiaus bus kasoje pinigų; atsilieps teip pat ir ant pačių studentų, kurie nors girias su savo ant vakarų gospadoryste, vienog nuo pat Draugystės įsteigimo nebuvo metų, kad butų užtekę savo per vakarus surinkto pelno. Pernai nors tiek įkyrėjo Draugystei savo barnėmis, vaidais ir agitacijomis, turėjo vienog milžinišką drasą atsiėmę iki skatiko surinktus par vakarų pinigus, kad išreikalauti nuo Draugystės 100 rb. Ar ir ši metą neateis prašyti? Kas gali žinoti? Bet tikrai reiktų turėti milžinišką širdį, šelpti tą, kursai spjauna

į akis ir nori išversti šaknis to medžio, nuo kurio vaisius skina. Gerai sako priežodis: „katinas glostymas keterą stato.“ Garbingas korespondentas užbaigia savo šaunų straipsnį, išreikšdamas viltį, kad sanariai Labdaringos Draugystės supras reikalingumą vienybės su studentais ir pasirupis prašalinti komiteto nutarimą. Neramu man išblaškyti tokią gražią ir šviesią viltį, turiu vienog pasakyti, kad man-gi rodos, juog Draugystė nesupras to reikalingumo: mat per savo tamsumą ir nešmintį ji gal samprotaus, juog ne Draugystė reikalauja studentų, kad semtu iš jos kasos, bet studentai, ateis laikas, reikalaus nuo Draugystės pašalpos, ir juog jos pačios tvarką ir reikalus turi vesti jos pačios aprinktas Komitetas, o ne tie, kurie nieko jai neįneša, o vien tik išneša. Tiesa, labai neramu Draugystei, kad studentai teip nuo jos skirias, reikalauja ko ji negali išpildyti, nori ją gaisinti, patys sau kaskartą daugiaus užkerta kelią į jos kasą, bet ką paveiksi? Reikia turėti kantrybę laukti geresnio laiko, kurs be abejonės išvaikys debesis. Labdaringa Draugystė kaip gyvenus, gyvęs. Šį metą nors tiek jai šaunus vyrai darė visokių kliučių, vienog eina sau druta savo keliu, daug sušelpė reikalaujančių ir kaip nuo Komiteto girdėjau dar gryno pelno turės apie 1000 rb. už praleistus metus, skaitlius sąnarių gausiai pasididino, ramiai galima žiūrėti į ateitį ir per daug nesibijoti nešimtingų kerštų. Laikas išgydys ir tą ligą. *Draugystės vicežulis.*

Vilnius. Ant keleto paduotų mūsų vyskupui maldavimų, idant jis teiktusi paskirti lietuvioms bažnyčią, pagaliaus, kaip girdėti, atėjo atsakymas. Vyskupas rašo, „juog savo laike maldavimai lietuvių bus išpildyti.“ Tiesa, toksai atsakymas da nieko neženkina. Jis sako, kad duosęs, bet gal tas padaryti ir tuoj, ir už metų arba ir už dešimties metų. Bet dėleiko-gi tuoj ne duoti? O, sako tuli kunigai, daiktas tai negalimas. Lietuviai gali pamislyti, juog jie vyskupą privertė tai daryti, o tuomet jog prapuls ir vyskupo autoritetas. Kas-gi tai matė, kad avys verstų savo piemenį prie to, kas joms rupi? Ir priegtam, kokios-gi ten da avys? Jos rašinėjo (suprask: „lietuviai“) ant vyskupo visokius niekus, jos platin bedievystę ir net dar socializmą. Negana, sako, kad rašinėja lietuviškai, bet ir lenkiškas brošiūras apie socializmą vis rašinėja, sako, lietuviai. Ir kaip-gi jiems duoti bažnyčią? Ne, sako, perstokit teip darę, tai gal kuomet nors ir gausit bažnyčią! Tokia tai filozophija tulų kunigų, tokią, kaip girdėti, skrieja ir mūsų vyskupas.

Didesnį paklydimą, didesnį galvos sumaišymą sunku kur ir berasti. Ant lietuvių

užmeta visokius nebutus daiktus, kad tik nuo jų atsikratyti. Jeigu kas ant svieto ką blogai daro, tai vis lietuviai, tai vis jų darbas. Dėlko teip ant jų niekus skelbia? Dėlto, juog jie silpni, neskaitlingi, persekiojami valdžios, dėlto, kad mažai tetur šviesos ir drąsumo. Už tokį su lietuviais pasielgimą nieks jug negauna papeikimo, priešingai gal da užsitarnauti Valdžios pagyrimą. Lietuvai ir socializmas tai du kyliu, kuriuodu liko įkaltu galvosna tulų kunigų ir kurie teip sumaisė visą jų protą, kad nekurius jų šnekos tiesiog komiškos. Paveizdan, bažnyčioj šv. Jurgio prie seminarijos, laike atlaidų, dienoj šv. Jurgio jaunas kunigas sako pamokslą. Sako gana gražiai, bet minėdams apie visokius ištvirkėlius ir bedievius primena drauge ir socialistus. Visus kolioja vienoj kruvoj, visus niekina, tarsi už tokį koliojimą vylias gauti užmokesnį. Kas tie socialistai, tai žmonės tur but nē žinote nežino, o kunigui mat svarbu perstatyti juos, kaip kokią šmėklą. Dieve, atleisk jam, nēs jis nežino, ką darās! -nas.

Daktarams vietos.

Dusiatiai, Zarasų pav.
Ilakiai, Telsių pav., 400 rubl. pašalpos.
Leckava, Telsių pav., pašalpa nuo žydų; parsiduoda aptieka.
Žemeliai (Žemelėnai), Telsių pav.
Žydikai, Telsių pav. P. L.

Pasirodžius „Žemlapiui“ pono Maciejevskio.

Susipažinau su pono M. „Žemlapiu Lietuviško-Latviško krašto“. Pasirodžius šitam, teip senai laukiamam ir reikalingam Žemlapiui, turiu pasakyt keletą žodžių.

Žemlapis, matyt, sustatytas be sandarbininkų vieno p. M., nēs daugelis vardų užrašyta klaidingai, man rodosi, daugumas stačiai išversta iš rusiško. Spėju, kad atsiras daug norinčių nurodyt klaidas minėtos kategorijos ir išreikšt savo nuomonę apie tai, kas geistina butų turinyje Žemlapio permaintyt — pridēt ar išmest. Geriausia, rodosi, butų, kad kiekvienas savo nurodymus siųstų tiesiog p. M. pagal parodytą ant pačios mapos adresą, nes kritika laikraščiuose, svetimuose ar savuose, vargu pasiektų geistiną siekį. Kas link geografiškų vardų, reikētų, kad prisiuñčiami pataisymai butų neabejotinai tikri ir užrašyti pagal vietinę tarmę, su prigulinciais ženkleliais, teip kad galima butų lengvai perskaijyt ir, norint, perrašyt pagal priimtą literaturoj tarmę ir rašybą. Rekomenduoju vardus užrašinėti vietinėje tarmėje, nēs labai nelengva, neesant žinovu tarmių skirtingumo ir gimi-

nystos, įspēt, kaip turētų but užrašytas vienas ar kitas vardas pagal literaturos rašybą.

Iš pono M. Žemlapio reikētų pasinaudot užženklitimui tikrų etnografiškų Lietuvos rubežių. Gyvenantieje etnografiškuose Lietuvos pakraščiuose turėdami „Žemlapi“ lengvai gal išvest dalis pažystamų jiems rubežių, o paskui nuimt ant popieros sklypelio kopiją tos Žemlapio daėlės, kur išvestas rubežius, ir tą sklypelį prisiųst ponui M. Kaip užženklint etnografiškus rubežius? Labai retai atsitinka, kad rubežių tarp dviejų tautų gali paženklint viena tiesa, ar kreiva linija; dažniausia atitinkame gana plačią juostą etnografiško mišinio. Kaip yra, teip ir reikētų paženklint: išvest dvi linijas, parodančias rubežius tos juostos, kurioj gyvena šamašini lietuviai su savo kaimynais. Prie tokios mapelės etnografiško rubežiaus gera butų pridēt ir paaiskinimai žodžių, kur vienos linijos neišreiškia viska, kas reikia.

Rašau šituos žodžius pasitikėdamas, kad ponas M. neatsisakys vest toliau sykį pradētą darbą ir padovanot mums ir antrą laidą Žemlapio, sutaisytą ir papildytą pagal suteiktus nurodymus. o gyventojai yvairių Lietuvos kampų neatsisakys suteikt ponui M. reikalingų nurodymų ir papildymų.

Prie atsitikimo negaliu nenurodyt ant vieno dalyko. Svarbus ir painus darbai turētų but atliekami kolektyviškai, ar bent su pagalba lengviau pasiekiamų ypatų, kurios užmanytime darbe galētų but naudingos. Kur teip maža, kaip pas mus, pajiegų, reikia su joms apsieit ko ekonomiškiau, sugelbint vienas kitą. Tiek to, kad Petras išleis šiandien į svietą su savo parašu kokį darbelį, prie kurio prisidėjo ir Jonas. Prie Jono darbelio teip-pat negarsiai prisidės Petras, jei ne Petras, tai Jobubas ir tt. Ant galo pagalios ir po Petro ir Jono ir Jokubo vardų išeis darbeliai, kurie kiekvienam iš jų suteiks daugiau garbės, nekaip kad butų paskyrium atlikti, ir nauda iš jų bus daug didesnė.

Tikrai dėkingas esu ponui M. už žemlapi, nors ir nevisai manę užganėdinusi.

Pranys Asakaitis.

Margos gromatos.

I.

Kotik į Vilnių pribuvau. Apsistojau pas mano vieną pažįstamą. Kalbame apie šitą. Užaina kalba ir apie lietuviškus pamokslus, apie lietuvišką bažnyčią Vilniuj.

— E, sako mano pažįstamas, tai rasi ne greitai Tamstos tą turėsit!

— Kodėl? nekantriai užklausiu.

— Kodėl? nuliudusiai juokdamos atkartojo mano klausymą pažįstamas... kodėl? — ant to lengvu yra atsakyti.

Čia mano pažįstamas nutilo ir nepakajingai po saluną vaikščioti pradėjo. Man nesmagu paliko, nes regimai ligotą vietą pasiekiau, todėl aš tylėjau ir jau mislyjau, kaip ant kitų klausymų kalbesį nukreipti.

Bet čion mano pažįstamas, sustojęs prieš mane, vel kalbėti pradėjo.

— Tamsta žinai, kad aš čion nuog mažų dienų gyvenu, esmu Vilnietis ir gerai netik visa miesta, bet ir kunigus pažįstu... Tai-gi pasakysiu, kad lietuvišką bažnyčią čion užvesti bus sunku, nes kapitula to nenori. Nenori-gi todėl, kad visa kapitula iš vienu lenkų kunigų susideda. Vyskupas klauso kapitulos — todėl dėl lietuvių ir blogai išeina. Man tai aišku, tai mano nuomonė — ir tikiu, juog tame neklystu. Todėl ir pasakiau, kad lengvu yra ant to atsakyti.

Bet paklausik Tamsta, ką kunigai ir kapitulos sanariai kalba! Jie sako: kam čion reikia lietuviškų pamokslų? Juk-gi ir teip žmonės lenkiškai supranta... Pasižiūrėkit, gird, kas darosi po Žemaitiją, kaip lietuviai su lenkais dėl pamokslų pjaunaši. Paskaitykite, kokį cirkularą kn. Cirtovtas yra išleidęs, vyskupui Paluloniui į užrubežį išvažiavus... Pažiūrėkit, gird, kiek tarp lietuvių yra socialistų; duoti lietuviams bažnyčią, tai, gird, jie ten pradės sociališkus laikraščius spausti... Ir da daugybę visokių niekniekių galėčiau prikaltėti... Žinoms, tai vis išsukimai, o tikra priežastis dėlėi kurios Vilniui apie 600 žmonių — nes tiek buvo pasirašiusių ant prašymo pas Vyskupą duoti lietuvišką bažnyčią — savo kalboj negali melstis, o turi į lenkus virsti — tai kapitulos, kiaurai lenkiškos, darbas. Mat iš lietuvių lenkus nori padaryti.

Ant to mūsų kalbesis ir pasibaigė.

Kazimieras.

Stovis parodos kasos.

	Mk.	Pf.
Dr. K.	1,00 rub.	
Padaugno	1,00 rub.	
Lietuvaitės nemokančios liet.	1,00 rub.	
Senmergės	0,50 rub.	
	3,50 rub. =	7 55
A. Kedis		3 00
St. M.	10,00 rub.	
J. M.	10,00 rub.	
Bl. iš Gr.	4,00 rub.	
	24,00 rub. =	51 84
„Tėv. Sargo“ red. 24 rub.		51 84
„Tėv. Sargo“ red. 6 rub.		12 96
Zukas		4 00
Iki 12. 4. buvo kasoje		1169 74
	iš viso Mk.	1300 93

Rokaičiuos, 12. 7. 1900.

D. Saunus.

NB. Išleidimai bus parodyti vėliaus.

Ant Paryžiaus parodos paaukavo:

	Sv.	Sch.	d.
Dominikas Laukūtis	—	10	—
Karolis Zvedris	—	10	—
Konstantin Kosenko (stačiatikis)	—	5	—
Jozapas Mockervice	—	5	—
Stanislovas Palonskis	—	2	—
Kazimieras Bakūtis	—	6	—
Stanislovas Vinspolis	—	3	—
Liudvikas Mazickis	—	10	—
Aleksandra Mazickis	—	10	—
Teodoras Jaspelkis	—	5	—
Martinas V. (kalvinas)	—	2	6
Jozapas Smolskis	—	2	6
Eriedrich Krompol	—	1	6
Vincentas Varna	—	2	6
Jozapas Kairis	—	10	—
Chėkelis Varkel (Žydas)	—	2	—
Tiofilas Kazlauskas	—	1	—
Adomas Jankunas	—	10	—

Iš viso: Sv | 4 | 18 | 0

PS. Šitie pinigai tapo atsiųsti iš Transvaalijos (Afrikos).

Atsakymai.

B. „Krislus“ gavome pradžioj sausio.

Apgarsinimai.

Žemlapis Lietuvos ir Latvijos

lietuviškoje kalboje, atspausstas lotyniškais li-taromis Peterburge, gaunamas pas

Inžinieriu A. Maciejevski.
Nevskis pr. n. III b. 73.

Prekė 1 rubl. už exempl. su pristatymu; imant 10 exempl. 20% rabato.

KANKLES

Lietuviškos dainos keturiems balsams (vyriškiems) sutaisytos.

Parupino Dr. V. Kudirka.

Dalis II.

Tilžėje, 1899. Išleido P. Mikolainis.

Adresai „V-po“ ir „U-ko“ administracijos.

1. Redaktorius: Herrn J. Lapinas, Goldschmiedstr. S, Tilsit.

2. Kasierius: Herrn D. Saunus, Rokaiten per Neukirch, Ostpr.

3. Knygininkės: Frl. M. Saunus, Rokaiten per Neukirch, Ostpr.

Turinys.

Mūsų žemė. — A. a. Daktaras Pntras Matulaitis. — Petru Matulaičiui. — Kas priešius. — Per vakacijas. — Iš kun. M. Daukšos pamokslų. — Peržvalga raštų. — Iš svetimo laikraščio. — Korespondencijos. Peterburgas. — Vilnius. — Daktarams vietos. — Pasirodžius „Žemlapiui“ pono Maciejevskio. — Margos gromatos. — Parodos kasa. — Aukos parodai. — Atsakymai. — Apgarsinimai.